

Pirmoji Lietuvos dainų šventė: mokslo literatūros ir informacinio pobūdžio šaltinių papildymas bei patikslinimas

Danutė
PETRAUSKAITĖ

Lietuvos muzikos ir teatro
akademija

ANOTACIJA. 1924 m. surengta pirmoji Lietuvos dainų šventė. Šis epochinis įvykis sutelkė išsibarsčiusius chorus ir chorvedžius, visos šalies mastu iškėlė tautinės vienybės idėją, praturtino chorų repertuarą naujomis dainomis, suformavo pagrindus lietuviškos chorinės mokyklos įkūrimui ir nacionalinės dainų švenčių tradicijos formavimui. Nuo tos šventės prabėgo jau šimtas metų. Per tą laiką išleista ir publikuota nemažai su Lietuvos dainų šventėmis susijusios literatūros, pradedant informaciniais pranešimais periodinėje spaudoje ir baigiant mokslo knygomis. Tad šio straipsnio tikslas – apžvelgti jau esamą, su minėtu tyrimo objektu susijusią literatūrą, ją papildyti ir patikslinti. Darbe remiamasi archyvinų šaltinių bei istoriografijos tyrimo rezultatais, taikomi lyginamosios analizės ir statistikos metodai.

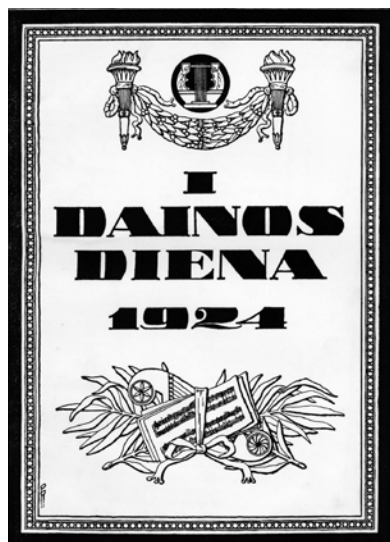
REIKŠMINIAI

ŽODŽIAI:

dainų šventė, daina,
choras, chorvedys,
choristas, programa,
Kaunas.

Įvadas

Pirmosios publikacijos apie 1924 m. įvykusią Lietuvos dainų šventę, tuomet vadintą Dainų diena, laikraščiuose ir žurnaluose pasirodė dar jai neįvykus, t. y. tik prasidėjus parengiamiesiems jos darbams. Šie šaltiniai, kaip ir vėliau publikuotos minėtos dainų šventės recenzijos, kurios praėjus daugeliui metų buvo naudingos mokslo darbams, – ne vertinamojo, bet informacinio pobūdžio. Nors tarpukariu surengta pirmoji Lietuvos dainų šventė dažnai būdavo prisimenama ir vėliau organizuojant kitas dainų šventes, lyginama su jomis, išsamių straipsnių, visapusiškai analizuojančių dainuojamojo žanro masinius chorinės muzikos sambūrius, tuo metu niekas neapsiėmė rengti, nes nebuvo išvystytos metodologijos, trūko chorinės kultūros procesų analitikų, dar nebuvo atėjęs laikas žvelgiant iš istorinės retrospektyvos apibendrinti amžininkų atliktus darbus. Tad tik vienas kitas chorvedys savo apžvalginiuose tekstuose aptarė dainų šventes ir jų ypatybes (Bendorius 1930), akcentavo meninę bei auklėjamąją reikšmę (Budriūnas 1932), kėlė organizacinius klausimus (Vaičiūnas 1931). Tuo ir apsiribota.

1 pav. Leidinio *I Dainos diena* viršelį

Pagrindinė informacija apie pirmąją Lietuvos dainų šventę paskelbta dviejuose leidiniuose: 1) proginiame leidinyje *I Dainos diena* (1924, žr. 1 pav.), kuriame pateikti ryškiausių lietuvių kultūros veikėjų pasisakymai apie dainos reikšmę tautos gyvenime, koncertinė šventės programa, choristų sąrašai, ir 2) *Lietuviškojoje enciklopedijoje* (1937), kurioje glaustai aptarta dainų švenčių atsiradimo istorija ir pateikti statistiniai trijų Lietuvoje įvykusių dainų švenčių duomenys.

Antrojo pasaulinio karo ir pirmaisiais okupacijų metais prisiminti 1924 m. įvykusią Lietuvos dainų šventę nebuvo nei aktualu, nei saugu. Tačiau sovietiniam režimui silpnėjant, o lietuviškų leidinių – enciklopedijų, vadovėlių, mokslo literatūros – daugėjant, ši tema tapo neišvengiama. Bene pirmą kartą Lietuvos dainų šventė paminėta Juozo Gaudrimo knygoje

Iš lietuvių muzikinės kultūros istorijos, 1917–1940 (1964). Tuo metu, kai buvo menkinama Vasario 16-osios Lietuvos kultūra, autorius išsakė dėmesio vertą poziciją:

Nors pirmosios dainų šventės programa buvo nesudėtinga ir jos atlikimo lygis vos vidutiniškas, tačiau tai buvo graži pradžia. Daug kas iš šios šventės dalyvių iš viso pirmą kartą atvyko į Kauną, pirmą kartą išgirdo galingą dainos skambesį, pasijuto esąs didelio kolektyvo narys (Gaudrimas 1964: 44).

Vienas pirmųjų sovietmečiu susidomėjusių lietuviškos chorinės muzikos ištakomis ir dainų šventėmis buvo choro dirigentas ir pedagogas Anicetas Arminas, 1960 m. apgynęs šia tema disertaciją. Tik gaila, kad savo istorinius tyrimus (plačiau žr. Arminas 1998) jis publikavo gana vėlai. Daug sparčiau dirbo kultūrologas Vytautas Jakelaitis, parėngęs knygas *Lietuvos dainų šventės* (1970) ir *Dainų šventės* (1985)¹. Pastarojo autoriaus leidiniai paskatino chorinės muzikos tyrinėtojus atsigręžti į praeitį, tarpukario metais susiformavusią dainų švenčių tradiciją. Beje, apie tai rašoma ir kituose po 1990 m. Kovo 11-osios įvykių Lietuvoje pasirodžiusiuose straipsniuose bei knygose. Vienas fundamentaliausių tokių darbų – choro dirigento ir pedagogo Regimanto Gudelio monografija *Nuo Dainų dienos iki tautos šventės* (2015). Čia pat reikšminga pažymėti, kad dauguma informacinių ir proginių leidinių tik cituoja anksčiau įvairių autorių išsakytas mintis ir

1 Knygoje *Dainų šventės* pirmajai Lietuvos dainų šventei skirtos vos dvi trumpos pastraipos, tad šio straipsnio autorė daugiausia rėmėsi to paties autoriaus anksčiau išleista knyga *Lietuvos dainų šventės*.

kartoja jau žinomus faktus. Todėl šio straipsnio tikslas – apžvelgti iki šiol išspausdintą ar kitaip publikuotą literatūrą ir šaltinius pirmosios Lietuvos dainų šventės tema, atkreipti dėmesį į netikslumus, aptarti jų atsiradimo priežastis ir papildyti diskursą nauja reikšminga medžiaga.

Dainų šventės sąvoka ir kontekstas

Nagrinėjant įvairių laikotarpių literatūrą ir šaltinius, kuriuose rašoma apie Lietuvoje vykusias dainų šventes, į akis krinta nevienoda dainų šventės samprata. Vieni ją suvokė kaip choro ar kelių chorų pasirodymą, kiti – kaip iš anksto paruoštą jungtinio choro koncertą. Bene pirmą kartą dainų šventės apibrėžimas paskelbtas tarpukariu išleistoje *Lietuviškojoje enciklopedijoje*: „Dainų šventės (D. dienos) dainininkų draugijų ir chorų jungtinėmis jėgomis rengiami, plačiai visuomenei skiriami dainų koncertai. Jų tikslas – muzikinis visuomenės auklėjimas, dainos meno ir meilės jai ugdymas, drauge su tuo susijęs yra tautinio susipratimo kėlimas“ (Dainų šventės 1937: 1355–1356). Šioje definicijoje reikėtų akcentuoti žodžius „jungtinėmis jėgomis rengiami [...] koncertai“. Vėliau išleistose kitose enciklopedijose buvo kartojama ta pati mintis. Pavyzdžiui, JAV lietuviai teigė: „Dainų šventės (kitai dainų dienos) – dainų koncertai, atliekami daugelio chorų ir skiriami plačiai visuomenei“ (Dainų šventės 1954: 240). Šiuo atveju frazė „daugelis chorų“ yra didžiulio chorų sambūrio ar jungtinio choro sąvokos sinonimas. Jakelaitis tiek *Muzikos enciklopedijoje* skelbtame straipsnyje „Dainų šventės“, tiek savo knygose dainų šventę apibrėžė tiksliausiai:

Dainų šventės yra masiniai chorų sąskrydžiai su jungtiniais koncertais. Rengiamos daugiausia svarbaus visuomeninio įvykio, jubiliejaus proga. Jose dažnai dalyvauja dainų ir šokių ansambliai, šokėjų kolektyvai, kaimo kapelos, įvairūs orkestrai. Jungtinių chorų koncertams statomos estrados; per šventes vyksta chorų varžybos, rengiamos eitynės, tautodailės parodos (Jakelaitis 2000: 298).

Taigi, pateiktame reiškinių apibrėžime vėl akcentuotas žodis „jungtinis“, kuris apibūdinant dainų šventes išliko svarbiausias iki mūsų dienų, – jis nurodo esminį jų bruožą.

Priklausomai nuo dainų šventės organizatorių ir jai suteikto pavadinimo, buvo skirtingai nurodomas renginio laikas ir trukmė. Tie, kuriems atrodė, kad dainų šventei užtenka vieno ar kelių chorų pasirodymo, tvirtino, kad tokių švenčių rengimas prasidėjo XIX a. pabaigoje, ir net nurodė konkrečią datą: „Pirmoji dainų šventė Lietuvoje įvyko 1895 m. Iniciatorius buvo Rytų Prūsijos kultūros veikėjas, chorų vadovas, rašytojas Vydūnas. Šventė buvo surengta prie Nemuno, ant Rambyno kalno“ (Dainų šventės 1966: 352). Kita 1924 m. Kaune įvykusi dainų šventė tame pačiame tekste pavadinta Dainų diena.

Vadinasi, straipsnio autorius tarsi išskyrė dvi chorinių renginių rūšis – Dainų šventę ir Dainų dieną, nenurodydamas tarp jų esminių skirtumų.

Vis dėlto straipsnyje „Dainų šventės“ (1966) pateiktas teiginys, kad 1895 m. Vydūnas būtų surengęs kokį nors renginį ant Rambyno kalno, kelia abejonių – tais metais jis tik įkūrė Tilžės lietuvių giedotojų draugiją, kuriai pats ir vadovavo. Pasak Mažosios Lietuvos muzikinės kultūros tyrėjos Daivos Kšanienės, minėtos draugijos choras iki 1898 m. giedojo vien bažnyčioje (Kšanienė 2003: 245), o lietuviškas dainas pradėjo dainuoti tik nuo 1896-ųjų rudens. Pirmieji Tilžės lietuvių giedotojų draugijos choro koncertai įvyko 1895 m. per šv. Kalėdas ir Naujųjų metų progą, o tai reiškia, kad 1895 m. lietuviškų dainų šventė ant Rambyno kalno negalėjo įvykti. Tiesa, gali būti, kad *Mažajoje lietuviškojoje tarybinėje enciklopedijoje* (1966) publikuoto teksto autorius turėjo galvoje 1895 m. vasario 17 d. surengtą „Birutės“ draugijos 10-ties metų gyvavimo šventę, kurioje Tilžės dragūnų pulko orkestras atliko nemažai lietuvių, vokiečių, italų kompozitorių kūrinių. Dainas dainavo iš Tauragės pakviestas ansamblis – penkios moterys ir du vyrai. Itin svarbu tai, kad šventė vyko Tilžės Šaulių namų salėje, o ne ant Rambyno kalno. Be to, dėl per menko repertuaro tauragiškių ansamblio padainuotos penkios dainos šiam renginiui suteikti dainų šventės vardo negalėjo, todėl toks teiginys minėtoje enciklopedijoje yra netikslus. Taip pat *Mažajoje lietuviškojoje tarybinėje enciklopedijoje* pirmosiomis dainų šventėmis Lietuvoje neteisingai pavadinami 1909 m. Jurbarko ir 1910 m. Simne vykę chorų sambūriai, kurie tebuvo regioniniai renginiai, net nebandę pretenduoti į visos šalies dainų šventės statusą.

Arčiausiai dainų šventės idėjos buvo atsidūrę Vilniaus kultūros veikėjai, sumanę 1907 m. vasarą surengti tautiškų dainų šventę, kurioje dalyvautų chorai ne tik iš Lietuvos, bet ir iš Rusijoje esančių lietuvių telkinių – Rygos, Jelgavos, Liepojos, Sankt Peterburgo, Odesos (M. U. 1906: 1). Deja, sumanymo įgyvendinti nepavyko, nes manyta, kad tuo metu nebuvo tam tinkamas laikas. Chorų sambūrį, panašų į dainų šventę, 1914 m. buvo sumaniusi ir Marijampolės inteligentija: ji pasikvietė penkis Suvalkų gubernijos chorus ir netgi ketino suorganizuoti jų konkursą, tačiau prasidėjęs Pirmasis pasaulinis karas suardė visus paruošiamuosius darbus. O, pavyzdžiui, Jakelaitis pirmuosius lietuviškus vakarus, kuriuose koncertavo keli chorai, vadino tik dainų švenčių užuomazgomis ir akcentavo, kad juos organizavę chorvedžiai, įsivaizdavę šias šventes masiškas, iš anksto rūpestingai paruoštas, „savo kuklių bandymų nediršo vadinti skambiu ir įpareigojančiu dainų švenčių vardu“ (Jakelaitis 1970: 31).

Gudelis pagrįstai iškėlė klausimą, ar dainų šventė galėjo įvykti dar iki Pirmojo pasaulinio karo. Bet prieš į jį atsakydamas, pedagogas klausimą dar pakoregavo: ar buvo sukurta prielaida tokią šventę surengti? Ir pats atsakė:

[...] Dainos šventė ir šventimo kultūra Lietuvoje užgimė ir išsikerojo po visą šalį dar iki karo. Tai buvo savitas, lokalinis tautinės šventės modelis – spektaklis su choru. Tokią šventę tapatinti ar bent lyginti su švente, kurioje pasirodo jungtinis choras, negalima, nėra prasmės ir anuose vakaruose ieškoti jungtinio choro *organizavimo metodikos*. Turint omenyje šias aplinkybes, galima teigti, jog nuo spaudos draudimo atšaukimo iki Pirmojo pasaulinio karo susiformavo savitas šventės modelis, kuriame didžiausias dėmesys teko choro dainoms. Taigi išplitusi šventimo su choru ir dainomis praktika suformavo realias psichologinio pobūdžio prielaidas, iš dalies – ir motyvaciją surengti *chorų suvažiavimus* (S. Šimkaus terminas). Prielaidos ne materialios, metodinės, o idealios dvasinės, psichologinės (Gudelis 2015: 64–65).

Paskui autorius pateikė dalinę išvadą:

Lietuviai savo šventimo su daina ir choru kultūrą, kurią siejame su lietuviškais vakarais, išugdė iki Pirmojo pasaulinio karo. Šie vakarai realizuodavo savo svarbiausias bendrąsias socialines ir menines šventės funkcijas. Vadinas, visus aptartus stambesnius chorinius renginius jų išskirtinumo savo erdvėlaikyje prasme galėtume vadinti šventėmis. Bet jungtinio choro telkimo ir metodinio patyrimo šioje srityje nebuvo. [...] Lietuviškų chorų sąjūdis tautinio atgimimo laikotarpiu (XIX a. pabaiga–XX a. pradžia) – romantiška, renesanso energijos epocha. Ji padėjo pagrindus tautinei chorinei kultūrai, paskleidė krašte europinio keturbalsio (mišrių balsų) giedojimo ir dainavimo stilių. Tačiau dėl daugelio objektyvaus pobūdžio priežasčių iki Pirmojo pasaulinio karo surengti Dainų šventę (su jungtiniu choru!) buvo per anksti. Dar reikėjo pergyventi karą, sukurti Nepriklausomos Lietuvos Respubliką, sutelkti muzikus ir chorus, sureguliuoti chorvedybinės metodikos dalykus (ten pat: 71).

Taigi, lietuviški vakarai negali būti įvardyti kaip dainų šventės ir be jokių dvejonų reikėtų pripažinti juos tik kaip šių renginių užuomazgas, kurios padėjo formuoti chorams, tobulinti įgūdžius chorvedžiams, paskatino lietuvių kompozitorius kurti dainas, ugdė klausytojų meninius poreikius.

Kartais su Lietuvos dainų šventėmis susijusioje literatūroje nurodoma, kad pirmoji Kauno miesto 3 chorų dainų šventė, surengta choro dirigento Antano Vaičiūno iniciatyva, įvyko 1923 m. birželio 23 d. (Zubrickas 1994: 41). Chorvedys, kelerius metus praleidęs tarp latvių, turėjo progą iš arti stebėti jų renginius ir jais gėrėtis, todėl 1922 m., sugrįžęs iš Rygos į Lietuvą, įkūrė Šaulių sąjungos chorą, o 1923 m. birželio 7 d. sukvietė į pasitarimą visus Kaune ir jo apylinkėse esančių „Dainos“ ir Jono Dambrausko iniciatyva įsteigtos „Gabijos“ draugijų, taip pat Jaunimo sąjungos Šančių skyriaus, pavasarininkų chorų vadovus bei atstovus ir kartu su jais nutarė per Jonines surengti tradicinę Šaulių sąjungos šventę, t. y. pirmąją liaudies dainos vakarą. Vaičiūnas šio renginio dainų švente nevadino, nes jis nei dalyvių, nei atliktų dainų skaičiumi neatitiko dainų šventėms būdingų užmojų. Be to, choras „Gabija“ atsisakė dalyvauti renginyje, nes jautėsi dar nepajėgus,

o pavasarininkai sutiko prisidėti tik prie jungtinio choro, nes atskirai koncertuoti neišdrįso. Todėl liaudies dainų vakare pasirodė tik trys kolektyvai: iš Rygos atvykęs choras „Šviesa“, vadovaujamas kompozitoriaus Juozo Karoso, ir du kauniečių chorai – Jaunimo sąjungos choras iš Šančių (jam dirigavo Dambrauskas) ir paties Vaičiūno parengti šauliai. Tad vargu ar būtų galima tokį renginį įvardyti kaip pirmąją Lietuvos dainų šventę. Galbūt jam labiau tiktų pirmojo Kauno jungtinio choro koncerto pavadinimas, kuris, be abejo, savo dvasia prisidėjo prie spartesnio dainų šventės idėjos įgyvendinimo.

Mintis surengti dainų šventę Lietuvoje kilo lietuvių kompozitoriui ir muzikologui, tuometiniam Švietimo ministerijos Meno skyriaus viršininkui Juozui Žilevičiui po apsilankymo 1923 m. liepą Rygoje vykusioje jubiliejinėje Latvijos dainų šventėje. Kompozitorius nuo seno žavėjosi latvių chordinės muzikos renginiais, todėl pats paprašė Švietimo ministerijos jį komandiruoti į kaimyninę šalį. Tų pačių metų gruodį Kaune susirinkę dainų šventės sumanymo Lietuvoje šalininkai – Kauno miesto burmistras Jonas Vileišis, Pradžios mokslo departamento direktorius Juozas Vokietaitis, Kauno muzikos mokyklos direktorius Juozas Naujalis ir mokytojas bei kompozitorius Aleksandras Kačanauskas, Šaulių sąjungos atstovas Antanas Bružas, Valstybės operos teatro chormeisteris Julius Štarka ir Žilevičius – pritarė idėjai ir nusprendė 1924 m. vasarą Kaune surengti pirmąją Lietuvos dainų šventę, kuri, Bružo siūlymu, pavadinta Dainų diena. Kitokio dainų šventės pavadinimo pasirinkimas prilygo apsidraudimui, jei renginys vis tik nepavyktų – tada būtų galima pasiteisinti, kad jis dar nėra tikroji dainų šventė. Organizacinis komitetas Bružo minčiai pritarė. Vis dėlto renginys buvo sėkmingas ir daugiau nė vienos dainų šventės vadinti Dainų diena neteko.

Netrukus po Organizacinio komiteto sprendimo organizuoti Lietuvos dainų šventę visų bendru sutarimu parinkta konkreti renginio data – 1924 m. rugpjūčio 23 ir 24 dienos. Ji buvo įrašyta skelbimuose, afišose ir šventei skirtose brošiūrose, tad daugelis įvairių tekstų autorių, suprantama, minėjo šias dienas savo straipsniuose ar knygoje ir vėliau. Tačiau šventės planus pakoregavo orai: tų metų rugpjūčio 24 d. prakiurus dangui ir be perstojo pliaupiant lietui, antroji šventės diena nukelta į pirmadienį, t. y. rugpjūčio 25 dieną.

Vėliau, jau aprašant šį renginį įvairiuose leidiniuose, deja, buvo teigiama, kad šventė vyko rugpjūčio 23–25 d., taip sudarant klaidingą įspūdį, kad ji tęsėsi tris dienas. Tad reiktų abi renginio dienas minėti atskirai, t. y. tarp jas žyminčių skaitmenų dėti ne brūkšnį, bet kablelį ar jungtuką „ir“. Beje, gerokai vėliau pirmąją Lietuvos dainų šventę kelis kartus prisiminė ir JAV lietuvių laikraščiuose aprašė Žilevičius (Žilevičius 1964; 1966), tačiau, praėjus 40 metų nuo jos surengimo, jo pasakojimai nebuvo visiškai tikslūs, be to, nepadarė jokios įtakos kultūros tyrėjams, nes tuo metu išėivijos spauda Lietuvos gyventojams buvo sunkiai prieinama.

Pirmosios Lietuvos dainų šventės programa

1924 m. vasarį sudaryta Muzikų komisija iš karto ėmė svarstyti chorų repertuaro ir koncertinės programos sudarymo klausimus. Iš pradžių šventės dalyviams Žilevičius, kaip šventės iniciatorius ir minėtos komisijos narys, pasiūlė į renginio koncertinę programą įtraukti 32 lietuvių kompozitorių originalias bei harmonizuotas dainas, kurių daugumą chorai jau buvo dainavę. Tačiau kovo 18 d. įvykusiame Organizacinio komiteto posėdyje nutarta šį sąrašą sutrumpinti dvigubai ir bendram chorui palikti dainuoti tik 16 lengviausių dainų (neskaičiuojant šventės pradžioje atliekamo Lietuvos himno), kurių sąrašą netrukus paskelbė Žilevičiaus redaguojamas žurnalas *Muzikos menas* (žr. 2 pav.; Žilevičius 1924: 9). Tokio sprendimo motyvai buvo aiškūs ir pagrįsti – juk renginio

DAINOS DIENA.

Dainos Dienai Ruošti Komiteto visiems chorams ir dainos mylėtojams pranešimas.

I. Bendrųjų dainų programa.

Skelbiame visiems chorams ir dainos mylėtojams, kad Muzikų Komisija nustatė pirmajai Lietuvos Dainos Dienai visiems joje dalyvaujantiems mišriems chorams bendrai dainuoti tokią liaudies dainų programą¹⁾:

1. Ant kalno karklai . . .	harm.	J. Naujalio.
2. Močiutė mano . . .	"	"
3. Oi žiba žiburėlis . . .	"	"
4. Ir išaugo ažuolėlis . . .	"	T. Brazio.
5. Tykiai, tykiai Nemunėlis teka . . .	"	"
6. Tris dzienas . . .	"	J. Tallat-Kelpšos
7. Pasėjau linelius . . .	"	"
8. Oi motule ma . . .	"	M. Petrausko.
9. Girtuoklio daina . . .	"	J. Štarkos.
10. Už jūrelių už marelių . . .	"	J. Bendoriaus.
11. Trijų seselių . . .	"	"
12. Oi tu jieva, jievužė . . .	"	A. Kačanausko.
13. Ant tėvelio dvaro . . .	"	St. Šimkaus.
14. Važiavau dieną . . .	"	"
15. Bijūnėlis . . .	"	"
16. Per girią girelę . . .	"	"

¹⁾ Muzikos Komisija atsižvelgdama į trumpą laiką ir norėdama, kad ir silpnesnieji chorai galėtų dalyvauti pirmoje Lietuvos Dainos Dienoje, nustatė bendram chorui tik 16 lengviausių dainų.

R e d.

2 pav. Dainų šventės jungtinio choro repertuaras

koncertinė programa turėjo būti kuo įvairesnė, sudaryta iš atskirų chorų ir jų grupių, o ne vien iš jungtinio choro repertuaro². Tačiau kompozitorius Stasys Šimkus, retkarčiais atvykdamas iš Klaipėdos į Kauną dalyvauti Organizacinio komiteto posėdžiuose, su tokiu kolegų sprendimu nesutiko. Viename tų metų balandį vykusių minėto komiteto posėdžių jis pareiškė, kad jungtinio choro repertuaras yra per menkas ir kad į jį būtina įtraukti Mikalojaus Konstantino Čiurlionio „Šeriau žirgelį“, Teodoro Brazio „Palaužta rūtelė“, jo paties „Vai žydėk, žydėk“³.

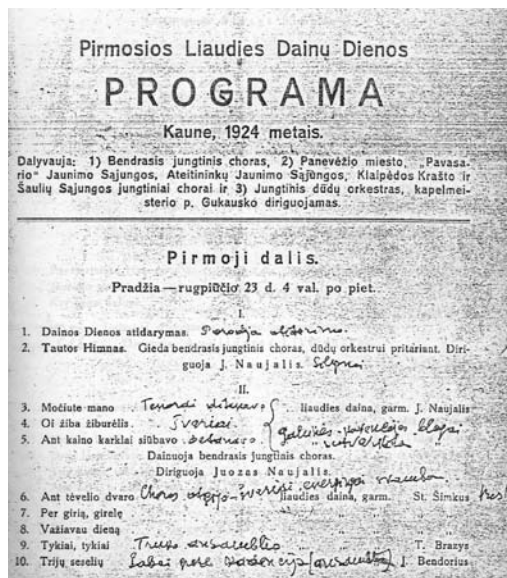
Organizacinis komitetas Šimkaus pasiūlymui nelabai pritarė, todėl pastarasis pats ėmėsi iniciatyvos savo sumanymą įgyvendinti nors iš dalies – jungtinio choro repertuarą išplėtęs iki 20 kūrinių, chorvedžių kursuose jis pradėjo mokyti chorų vadovus 4-ių papildomų dainų. Chorvedžiai ėmė skųstis, kad jiems jau ir taip sunku įsiminti visus reikalavimus, todėl naujų kompozicijų įtraukimas yra perteklinis. Apie tai sužinojęs Organizacinis komitetas pasipiktino ir uždraudė Šimkui keisti jau aprobuotą Dainų dienos repertuarą. Tačiau kompozitorius nesutiko atsisakyti savo idėjos, o jam į pagalbą atėjo pavienių chorų vadovai, tik nežinia, ar Šimkaus įkalbėti, ar patys pasiūlę jam savo paslaugas. Taigi, be į jungtinio choro programą Šimkaus įtrauktų 4 dainų, panevėžiečių choras pirmąją dainų šventės dieną atliko dar dvi šio kompozitoriaus dainas – „Oželį“ ir „Lietuviais esame mes gimę“. Kad per renginį skambės „Oželis“, skelbė Dainų dienos spausdinta koncertinė programa, o dainą „Lietuviais esame mes gimę“, kaip pirmą Panevėžio miesto jungtinio choro atliktą kūrinių, knygelėje *I Dainos diena*⁴ ranka įrašė pats Žilevičius, nurodęs, jog ji buvo atlikta *švariai*. Remiantis Žilevičiaus pateiktomis pastabomis, pirmąją dainų šventės dieną iš viso skambėjo 25 kūriniai: 16 dainų padainavo jungtinis choras, 6 – panevėžiečiai ir 3 – Šaulių sąjungos choras (žr. 3, 4 pav.).

Antrąją šventės dieną taip pat įvyko keli pakeitimai. Vaičiūnas (matyt, Šimkaus naudai) atsisakė su klaipėdiečiais atlikti Čiurlionio harmonizuotą dainą „Šeriau žirgelį“ ir perleido ją diriguoti pačiam Šimkui, pasirodžiusiam su Šaulių sąjungos choru. Kompozitorius, galbūt nenorėdamas per daug apkrauti šaulių, nutarė atsisakyti Česlovo Sasnausko dainos „Kur bėga Šešupė“. Taigi antrąją šventės dieną skambėjo 19 dainų: 4 atliko klaipėdiečiai, 3 – Šaulių sąjungos jungtinis choras, 3 – Ateitininkų sąjungos jungtinis choras, 9 dainas iš pirmosios šventės dienos programos pakartojo jungtinis

2 Dainų šventės Organizacinio komiteto posėdžio, įvykusio 1924 m. kovo 18 d., protokolas. Lietuvos centrinis valstybės archyvas (toliau – LCVA), f. 923, ap. 1, b. 400, l. 176.

3 Dainų šventės Organizacinio komiteto posėdžio, įvykusio 1924 m. balandžio ? d., protokolas. LCVA, f. 923, ap. 1, b. 400, l. 182.

4 Šis knygelės egzempliorius saugomas Juozo Žilevičiaus ir Juozo Kreivėno lietuviškos muzikos archyve (taip Lietuvių muzikologijos archyvas vadinosi nuo 1986 m.), o jo kopija – Klaipėdos universiteto bibliotekos Retų spaudinių sektoriuje.

3, 4 pav. Juozo Žilevičiaus pastabos Dainų dienos programoje. Pirmoji dalis

5 pav. Juozo Žilevičiaus pastabos Dainų dienos programoje. Antroji dalis

choras. Tad iš viso per abi dienas buvo atliktos 44 dainos, o atmetus antrąją šventės dieną pasikartojusias pirmosios dienos dainas išeitų, kad 1924 m. vykusioje dainų šventėje skambėjo 35 kūriniai (žr. 5 pav.).

Siekiant nustatyti per Dainų dieną atliktų kūrinių skaičių ir eilę, Žilevičiaus komentarus minėtoje dainų šventės programoje reikėtų vertinti kaip pagrindinį šaltinį, nes nei Kazimieras (Kazys) Viktoras Banaitis (Banaitis 1924), nei Justinas Strimaitis (Strimaitis 1924), rašydami išsamias renginio recenzijas, nuosekliai neaptarė visų šventės dainų bei jų eiliškumo (recenzantai savo dėmesį kreipė į geriausiai bei blogiausiai atliktas dainas, chorų skambesį ir dirigentų pasirodymą). Jokio kito patvirtinimo apie minėtos programos pakeitimus

nėra išlikę. Reikšminga paminėti, kad Gudelis knygoje *Nuo Dainų dienos iki tautos šventės* pateikė netikslūs dainų šventės programos duomenis: autorius teigė, kad per renginį skambėjo Sasnausko „Kur bėga Šešupė“, nors, kaip minėta, šis kūrinys nebuvo atliktas, taip pat neteisingai nurodė iš pirmosios dienos repertuaro pakartotų dainų skaičių – 20, nors iš tiesų jų buvo 9, be to, nepaminėjo dainų, kurias atliko Šaulių ir Ateitininkų sąjungų chorai (plačiau žr. Gudelis 2015: 82). Vis dėlto aprašydamas Dainų dieną arčiausiai tiesos buvo Jakelaitis – perspausdindamas renginio programą jis į ją neįtraukė neatliktos Sasnausko dainos „Kur bėga Šešupė“, tik, deja, paliko du kartus įrašytą Čiurlionio „Šėriau žirgelį“. Įdomu tai, kad tuo metu apie dainų šventėje skambėjusią Šimkaus dainą „Lietuviais esame mes gimę“ niekas Lietuvoje nė nežinojo, nes nebuvo susipažinę su Žilevičiaus pastabomis, tad šio kūrinio niekas ir neminėjo.

Dainų šventės koncertinėje programoje iš viso pristatyta 15 lietuvių kompozitorių. Rengėjai į šventės repertuarą įtraukė nemažai Šimkaus (7), Naujalis (6), Juozo Tallat-Kelpšos (3) ir Brazio (3) dainų. Iš Čiurlionio, Sasnausko, Jono Bendoriaus, Kačanausko, Miko Petrausko kūrybos buvo atlikta po dvi dainas, o Mykolo Karkos, Štarkos, Juozo Neimonto, Vlado Paulausko, Vydūno, Žilevičiaus – po vieną. Vyriausiais šventės dirigentais paskirti Šimkus, Naujalis ir Štarka (žr. 6 pav.). Daugiausia šventėje skambėjusių

6 pav. Vyriausieji Dainų šventės dirigentai. Iš kairės priekyje: Juozas Naujalis, Julius Štarka, Stasys Šimkus. Lietuvos centrinis valstybės archyvas

dainų dirigavo Šimkus (net 14), Naujalis dėl silpnos sveikatos – vos 5, o Štarka⁵ – 9. Jaunesnieji dirigentai pasirodė kartu su savo choris ir jiems dirigavo po vieną ar kelis kūrinius: Karka – 5, Vaičiūnas – 4, Apolinaras Likerauskas – 3, Kostas Gurevičius – 3, Paulauskas – 1. Tad Šimkaus, kaip dominuojančio kompozitoriaus bei dirigento, vaidmuo šioje dainų šventėje ištis akivaizdus. Nepaisant to, visa renginio programa atvėrė plačią lietuvių muzikos panoramą ir reprezentavo jos kūrėjus bei atlikėjus.

Apie chorus, dainininkus ir žiūrovus, dalyvavusius Dainų dienos renginyje

Įvairių autorių straipsniuose ir (ar) knygos teigiama, kad Dainų dienos renginyje dalyvavusių chorų skaičius svyruoja nuo 77 iki 100. Skirtingi duomenys juose nurodyti tikriausiai dėl to, kad jų autoriai rėmėsi nevienoda literatūra ar archyviniais šaltiniais. Pagrindinis leidinys, kuriuo naudojosi bene visi muzikinės kultūros tyrėjai, – knygelė *I Dainų diena*, išleista prieš pat dainų šventę. Leidinyje paskelbtame dalyvių sąrašė buvo išvardyti 86 ketinę dalyvauti chorai. Ir nors šis skaičius nurodomas dar kai kuriuose kituose tekstuose, vėliau paaiškėjo, kad jo vis dėlto būta per didelio. Anot Boleslovo Zubricko,

[...] į visas Lietuvos dainų šventes paprastai užsiregistruodavo daugiau chorų ir dainininkų, negu faktiškai jose dalyvaudavo. Taip įvykdavo dėl įvairių priežasčių: nesutarimų tarp įvairių organizacijų, nepakankamo repertuaro įsisavinimo, transporto problemų, materialinių sunkumų ir kt. Į dainų šventes atvykdavo tik patys didžiausi chorinio dainavimo entuziastai (Zubrickas 1994: 40).

Analogiška situacija, matyt, susiklostė ir 1924 m. rugpjūčio 23 dieną.

Kiti autoriai, savo darbuose teigę, kad Dainų dienos šventėje dalyvavo 100 chorų, matyt, norėjo ne tiek padidinti jų skaičių, kiek patys buvo suklaidinti senesnės informacijos. Dar 1923 m. suregistravęs Lietuvos chorus, Žilevičius savo leidžiamame leidinyje *Muzikos almanachas* paskelbė, kad, skaičiuojant kaimo ir miesto bažnytinius bei pasaulietinius, mokyklų ir gimnazijų kolektyvus, Lietuvoje veikė 116 chorų (Chorai ir jų vedėjų sąrašas 1924). Paklausus, kas iš jų norėtų dalyvauti 1924 m. dainų šventėje, atsisaukė 109 chorai, bet tų pačių metų rugpjūčio pradžioje paaiškėjo, kad renginyje jų bus 97 (Bružas 1924: 6). Suapvalinus šį skaičių ir išėjo, kad renginyje turėjo dalyvauti iš viso 100 chorų.

5 Štarka tapo vyriausiuoju šventės dirigentu Šimkaus dėka, nes iš pradžių šias pareigas eiti buvo numatytas Kačanauskas, tačiau vietoj jo Šimkus pasiūlė Valstybės operos teatro chormeisterį. Kilus ginčų, kas iš tiesų turėtų užimti minėtas pareigas, nutarta balsuoti. Dviem Organizacinio komiteto nariams pasisakius už Kačanauską, o trims – už Štarką, laimėjo pastarasis. Plačiau žr. Dainų šventės Organizacinio komiteto posėdžio, įvykusio 1924 m. balandžio ? d., protokolą. LCVA, f. 923, ap. 1, b. 400, l. 182.

Vis dėlto galutinis skaičius paaiškėjo tik dainų šventei prasidėjus. Be to, visi joje ruošęsi dalyvauti kolektyvai turėjo atsiųsti organizatoriams detalų, su nurodytomis visų choristų pavardėmis sąrašą (jis išspausdintas leidinyje *I Dainų Diena*). Tokius sąrašus sudarė ir atsiuntė 76 chorai. Jakelaitis knygoje *Lietuvos dainų šventės* rašė:

Išleistoje programoje yra įdėtas 86 chorų sąrašas, o šį sąrašą palyginę su atvykusių į Dainų dieną dalyvių registracijos knyga, galime nustatyti, kad dėl įvairių priežasčių šventėje nedalyvavo dar 9–10 chorų. Taigi I-ojoje Dainų dienoje dalyvavo 76–77 mišrūs chorai su 3 000 dainininkų (Jakelaitis 1970: 46).

Deja, lietuvių kultūrologas nenurodė vietos, kur citatoje minėta registracijos knyga saugoma, o šio straipsnio autorei archyvuose jos rasti nepavyko. Galbūt Jakelaitis turėjo omenyje leidinį *I Dainų Diena*, kuriame yra išvardyti visi 76 chorai, dalyvavę 1924 m. vykusioje dainų šventėje? Tik nežinia, kur jis rado 77-ą kolektyvą, nebent į bendrą jų sumą įskaičiavo klaipėdiečius, kurie atsisakė prisijungti prie jungtinio choro ir pasirodė atskirai su savo programa. Gal todėl klaipėdiečių kolektyvas į bendrą sąrašą ir nepateko. Be to, renginyje dalyvavusių chorų skaičių (77) Jakelaitis nurodo ir *Muzikos enciklopedijoje* (Jakelaitis 2000: 298), ir *Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje* (Jakelaitis 2003: 419). Tad kalbant apie Dainų dienoje dalyvavusius kolektyvus, šiuo skaičiumi ir reikėtų apsiriboti, nes jis yra dokumentiškai pagrįstas ir jau įsitvirtinęs pastarųjų metų informaciniame lauke.

1924 m. pradžioje spaudoje skelbtos dalyvių skaičiaus prognozės buvo labai optimistinės. Tikėtasi, kad šventėje dainuos 4 127 dainininkai (Žilevičius 1924: 8), todėl inžinieriams buvo nurodyta pastatyti estradą, kurioje tilptų apie 4 000 choristų (Dainų Diena ir paroda 1924: 6). Tačiau su kiekvienu mėnesiu choristų skaičiui vis mažėjant, nutarta tenkintis laiptais, ant kurių tilptų 3 500 dainininkų – šis skaičius ir buvo įrašytas į renginio afišą (žr. 7 pav.). Vėliau, po choristų patikrinimo, kurį atliko Šimkus ir Štarka, vienam chorui nebuvo leista dalyvauti šventėje, keturi jų atsisakė vykti į Kauną, nes nespėjo išmokti reikiamų dainų (Bružas 1924: 6), o dar 10, matyt, apsigalvojo paskutinę minutę. Tad liko 76 kolektyvai, kurių narių skaičius, įtraukiant ir vadovus, siekė 3 060. Prisiminus to meto kultūrinę, socialinę ir ekonominę Lietuvos padėtį, tai buvo ištis didžiulis dainos mylėtojų būrys, pasiryžęs su daina apsilankyti laikinojoje Lietuvos sostinėje. Tad teiginys, kad Dainų dienos jungtiniame chore dainavo maždaug 3 000 choristų, yra pagrįstas, teisingas ir nekeliantis abejonių. Ir nors dėl lietaus antrąją šventės dieną dalyvių gerokai sumažėjo, tai nesumenkino renginio reikšmės.

Vis dėlto abejonių kelia Dainų dienos žiūrovų skaičius. Daugelyje informacinių leidinių tvirtinama, kad per dvi minėtos dainų šventės dienas renginyje apsilankė 50 000 žmonių. Turint omenyje, kad, remiantis 1923 m. gyventojų surašymo duomenimis, Kaune buvo įsiregistravę 92 000 asmenų (Kaunas 2006: 601), išeitų, kad šventėje apsilankė

(Žaliasis Kalnas, už Žemės Ūkio ir Pramonės Parodos)

PIRMOJI LIETUVOJE DAINOS DIENA

4) Saulių Sąjungos jungtinis choras	1000 dain.
5) Klaipėdiečių jungtinis choras	200 dain.
6) Ateitininkų jungtinis choras	500 dain.
7) Jungtinis dūdų orkestras	120 muzik.

Rugpjūčio 24 dieną Dalyvauja: 1) Klaipėdiečių jungtinis choras. 2) Šaulių
pradžia 4 val. p. p. Sąjungos jungtinis choras 3) Ateifininkų Sąjungos jungtinis
choras 4) Bendrasis jungtinis choras.

Prasoma iš anksto atsirūpinti bilietais!

Dainos Dienos programa-žurnalas (52 pusl.) parduodama po 1 lt. drauge su bilietais.

daugiau nei kas antras miesto gyventojas. Jei į bendrą žiūrovų skaičių būtų įtraukti ir tūkstančiai iš įvairių provincijų suvažiavusių žmonių ir kviestinių svečių iš užsienio, teoriškai tai galėjo būti įmanoma. Tik kyla klausimas: iš kur buvo paimti šie duomenys? Atsakymo ilgai ieškoti neteko. Reikėjo tik perversti vieno svarbiausių to meto Kauno laikraščių *Lietuva* rugpjūčio mėnesio numerius. Paaiškėjo, kad, likus dviem savaitėms iki visų laukiamo renginio pradžios, laikraštis savo skaitytojams pranešė: „Dainų Dienai Žaliajame kalne, Kariuomenės parodų aikštėj, pradėta statyti didžiulė estrada dainininkams, kurių galės joje sutilpti apie 4 000 žmonių. Publikai vietų numatyta į 50–60.000“ (Dainų Diena ir Paroda 1924: 6). Šie duomenys ir buvo įtraukti į daugelį enciklopedijų, juos įvairūs autoriai minėjo ir savo darbuose. Pavyzdžiui, muzikologė Ona Narbutienė, rašydama apie laikinosios sostinės muzikinį gyvenimą, būtent ir rėmėsi periodine spauda (Narbutienė 1992: 10), o jos teiginius vėliau citavo kitų leidinių autoriai (Lietuvos dainų švenčių tradicija 2014: 33), nė nesuabejodami, kad minėtoje aikštėje numatytas vietų skaičius nebūtinai turi sutapti su renginyje apsilankiusių žiūrovų skaičiumi. Apmaudu, kad masinės informacijos priemonės ir šiandien žongliruoja pirmojoje Lietuvos dainų šventėje apsilankiusių žiūrovų skaičiumi, pakeldamos jį net iki 200 000 (plačiau žr. Dainų šventės pėdsakai... 2020).

Prieš pradėdant pardavinėti bilietus į abiejų dainų šventės dienų koncertus, buvo parengtos ir policijos patvirtintos bilietų knygelės su konkrečiomis vietomis bei kainomis. Paaiškėjo, kad sėdimoms vietoms už 8, 5 ir 2 Lt ir stovimoms vietoms už 1 Lt buvo pagaminta 67 200 bilietų už 90 300 Lt. Deja, organizatorių viltys nepasiteisino. Atlikus reviziją paaiškėjo, kad į pirmosios dienos renginį parduoti 11 842 bilietai už 21 713 Lt, į antrosios – 7 875 bilietai už 15 933 Lt⁶. Vadinasi, iš viso buvo parduota 19 717 bilietų už 37 646 Lt, t. y. vos trečdalis visų ketintų parduoti bilietų, o pinigų surinkta tik maždaug 42 proc. nuo planuotos sumos. Tačiau net ir tokia žiūrovų minia atrodė ištis įspūdingai tiek dainų šventės svečiams, tiek choristams, o vienas šventės organizatorių Klemensas Prielgauskas pakomentavo: „Publikos nebuvo galima užmatyti – atrodė lyg kokia banguojanti jūra“ (žr. 8 pav.; Prielgauskas 1924: 19).

Reikšminga paminėti, kad Jakelaitis buvo pirmasis, aptikęs informacijos apie išparduotus bilietus į dainų šventę ir spaudos gerokai padidintą renginyje apsilankiusių žmonių skaičių. Tik jis nesiryžo to fakto pripažinti: „Kas teisingas, ar buhalterinė-finansinė apyskaita, ar laikraščiai, dabar sunku pasakyti“ (Jakelaitis 1970: 46). Vis dėlto reikėtų kliautis finansiniuose dokumentuose pateiktais duomenimis: mat buhalterinėse-finansinėse apyskaitose klaidų negalėjo (ar bent jau neturėjo) būti, nes pardauotus bilietus ir

6 Aktas patikrinimo Dainų dienos bilietų knygių. LCVA, f. 923, ap. 1, b. 400, l. 166.

8 pav. Dainų dienos žiūrovai. 1924 m. rugpjūčio 23 d. Vytauto Didžiojo karo muziejus

gautas lėšas patikrino specialiai tam sudaryta komisija, o parašą po ataskaita padėjo pats Organizacinio komiteto pirmininkas, Kauno burmistras Vileišis.

Dainų dienos finansinė nesėkmė įklampino dainų šventės organizatorius į skolas, jiems reikėjo aiškintis aukštesnėms vyriausybinioms institucijoms, dėl ko biudžete susidarė 27 855,81 Lt deficitas. Pasiaiškinime buvo nurodytos kelios priežastys: „1) sekmadienį, rugpjūčio 24 d., dėl lietaus Dainų diena negalėjo įvykti ir ją teko perkelti į rugpjūčio 25 d., tuo būdu nebūta tiek publikos, kiek buvo laukta; 2) pirmą kartą rengiant Dainų dieną teko pakelti didelių išlaidų, kurių dalies iš anksto net apytikriai negalima buvo numatyti“⁷. Žinoma, jeigu renginio organizatoriams būtų pavykę parduoti tiek bielių, kiek spauda skelbė apsilankius žiūrovų, jokio deficito nebūtų susidarę, priešingai, rengėjai netgi būtų galėję gauti pelno. Didžiąją skolos dalį padengė Ministrų kabinetas,

7 Dainos dienai ruošti komiteto posėdžio, įvykusio 1924 m. rugsėjo 8 d., protokolai. LCVA, f. 923, ap. 1, b. 400, l. 192.

o mažesniąja reikėjo rūpintis Organizaciniam komitetui, taip pat jam teko pardavinėti specialiai Dainų diena pagamintus suolus.

Išvados ir rekomendacijos

1. XIX a. antrojoje pusėje ir XX a. pradžioje Lietuvoje, kuri tuo metu buvo Rusijos imperijos dalis, kartu su spauda lotyniškais raidėmis buvo uždrausti ir lietuviški chorinės muzikos koncertai. Tik Mažajoje Lietuvoje (tuometinė Vokietijos teritorija) gyvenę lietuviai turėjo galimybę burtis į draugijas ir organizuoti viešus renginius. Labiausiai šioje srityje pasidarbavo Vydūnas – jis rengė koncertus Tilžėje ir ant Rambyno kalno. Dėl to kai kurie informacinių straipsnių autoriai renginius, kurie Lietuvoje buvo pradėti organizuoti panaikinus spaudos draudimą, įvardijo kaip pirmąsias dainų šventes. Tačiau tokius teiginius pagrįstai paneigė chorinės muzikos tyrėjai (Arminas, Jakelaitis, Gudelis), pripažinę, kad tai buvo tik chorinio muzikavimo užuomazgos ir kad pagrindiniai dainų šventės požymiai yra masinis chorų dalyvavimas renginyje, iš anksto parengta programa ir lietuviškas kūrinių repertuaras.

2. Pirmoji Lietuvos dainų šventė pavadinimu Dainų diena įvyko 1924 m. rugpjūčio 23 ir 25 d. Kaune. Nurodant šią renginio datą nereikėtų rašyti brūkšnio tarp dienas žyminčių skaitmenų, o dėti kablelį arba rinktis vartoti jungtuką „ir“. Iki minėtos datos Didžiojoje ir Mažajoje Lietuvoje vykusius chorinės muzikos sambūrius patartina traktuoti kaip dainų švenčių užuomazgas.

3. Dainų dienos programa nebuvo visiškai tokia pati, kokią iš pradžių skelbė jos organizatoriai: buvo atsisakyta Sasnausko dainos „Kur bėga Šešupė“; Čiurlionio kūrinys „Šėriau žirgelį“ skambėjo vieną, o ne du kartus. Remiantis Žilevičiaus pastabomis, pirmosios dienos šventės programa buvo papildyta Šimkaus daina „Lietuviais esame mes gimę“, kurią atliko panevėžiečių choras. Per visą dainų šventę nuskambėjo 15-os lietuvių kompozitorių 35 dainos (be Lietuvos himno), o prie jų dar pridėjus 9 pakartotus numerius paaiškėja, kad iš viso buvo atlikti 44 choriniai kūriniai.

4. Dainų šventės organizatoriams tikslus duomenis apie dainininkus atsiuntė 76 chorai. Jų narių suma sudaro 3 060 dalyvių, t. y. maždaug 3 000 choristų – būtent tokius duomenis skelbė daugelis informacinių šaltinių. Pridėjus atskirai renginyje pasirodžiusį klaipėdiečių chorą, kuris į bendrą dalyvių sąrašą nepateko, galima teigti, kad dainų šventėje dalyvavo 77 chorai.

5. Pateikiant vieną ar kitą Dainų dienos šventėje dalyvavusių žiūrovų skaičių, reikėtų nurodyti, kokiais duomenimis yra remiamasi. Patartina atsižvelgti į bendrą parduotų biuletų skaičių – jų buvo maždaug 20 000. Minint spaudoje pasikartojantį 50 000–60 000

žiurovų skaičių, būtina pridėti pastabą, kad tiek žiurovų tikėtasi sulaukti aikštėje, kurioje vyko renginys, bet to padaryti nepavyko dėl oro sąlygų ir kitų straipsnyje aptartų veiksnių.

Įteikta 2024 08 20

Priimta 2024 09 18

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

- Arminas, Anicetas. *Lietuvių chorai: tautinės savimonės ir muzikinės kultūros žadintojai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1998.
- Banaitis, Kazys. Pirmoji Lietuvos Dainų Diena. *Lietuva*. Kaunas, 1924 m. rugpjūčio 29 d., p. 2–3.
- Bendorius, Jonas. Mūsų dainų švenčių apžvalga. *Lietuvos aidas*, 1930 m. birželio 20 d., p. 2–4.
- Bružas, Antanas. Dainų Diena ir Paroda. *Lietuva*, 1924 m. rugpjūčio 12 d., p. 6.
- Budriūnas, Motiejus. Lietuvos dainų švenčių meninė ir auklėjamoji reikšmė. *Muzikos barai*, 1932, Nr. 1, p. 2–7.
- Chorai ir jų vedėjų sąrašas. *Muzikos almanachas*. Kaunas, 1924, p. 173–176.
- I Dainos diena*. Kaunas: Dainos dienos ruošti komitetas, 1924.
- Dainų diena ir paroda. *Lietuva*, 1924, rugpjūčio 9 d., p. 6.
- Dainų šventės. *Lietuviškoji enciklopedija*, t. 5. Kaunas: Spaudos fondas, 1937, p. 1355–1358.
- Dainų šventės. *Lietuvių enciklopedija*, t. 4. So. Boston, 1954, p. 240–242.
- Dainų šventės. *Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija*, t. 1. Vilnius: Mintis, 1966, p. 352–354.
- Dainų šventės pėdsakai – aplankykite tris ypatingas vietas. *15 min.lt*. 2020 m. birželio 30 d. Prieiga per internetą: <https://www.15min.lt/gyvenimas/naujiena/keliones/dainu-sventes-pedsakai-aplankykite-tris-ypatingas-vietas-1630-1340200> [žiūrėta 2024 08 20].
- Gaudrimas, Juozas. *Is lietuvių muzikinės kultūros istorijos, 1917–1940*. Vilnius: Mintis, 1964.
- Gudelis, Regimantas. *Nuo Dainų dienos iki tautos šventės*. Vilnius: Lietuvos liaudies kultūros centras, 2015.
- Jakelaitis, Vytautas. *Lietuvos dainų šventės*. Vilnius: Vaga, 1970.
- Jakelaitis, Vytautas. *Dainų šventės*. Vilnius: Mintis, 1985.
- Jakelaitis, Vytautas. Dainų šventės. *Muzikos enciklopedija*, t. 1. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000, p. 298–300.
- Jakelaitis, Vytautas. Dainų šventės. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, t. 4. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003, p. 419–420.
- Kaunas. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, t. 9. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006, p. 595–604.
- Kšanienė, Daiva. *Muzika Mažonoje Lietuvoje: lietuvių ir vokiečių kultūros sąveika (XVI a.–XX a. 4 dešimtmetis)*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2003.
- Lietuvos dainų švenčių tradicija*. Vilnius: Lietuvos liaudies kultūros centras, 2014.
- M. U. Tautiška lietuvių šventė Vilniuje. *Vilniaus žinios*, 1906 m. sausio 24 d. (vasario 6 d.), p. 1.
- Narbutienė, Ona. *Muzikinis Kaunas 1920–1940*. Kaunas: Šviesa, 1992.
- Prielgauskas, Klemensas. Dainos diena. *Krivulė*. Šiauliai: Lietuvos sąjūdžio Šiaulių taryba, 1924, Nr. 9, p. 17–19.
- Strimaitis, Justinas. Dainų Diena ir jos bendrieji įspūdžiai. *Lietuva*, 1924 m. rugpjūčio 28 d., p. 4–5.
- Vaičiūnas, Antanas. Dainų švenčių organizavimas. *Muzikos barai*, 1931, Nr. 2, p. 5–7.

Zubrickas, Boleslovas. *Lietuvos chorų istorija*. Vilnius: Lietuvos muzikų draugija, 1994.

Žilevičius, Juozas. Dainos diena. *Muzikos menas*, 1924, Nr. 3, p. 9–11.

Žilevičius, Juozas. 40 metų nuo pirmosios Dainų dienos Lietuvoje. *Dirva*. Chicago, Ind. 1964 m. rugpjūčio 14 d., p. 6.

Žilevičius, Juozas. Pirmoji Dainų šventė Lietuvoj. *Draugas*, 1966 m. gegužės 28 d., priedas „Mokslas, menas, literatūra“, p. 1–2.

The first Lithuanian Song Festival: supplementing and refining scientific literature and informative sources

SUMMARY. In the second half of the 19th century and in the first years of the 20th century, in Lithuania, which was part of the Russian Empire, Lithuanian choral music concerts were banned along with the printing of Latin letters. Only in Lithuania Minor, on German territory, did Lithuanians have the opportunity to form societies and organise public events. Vydūnas was the most active in this field, organising concerts in Tilžė and on Rambynas Hill. Some writers of informative articles have therefore referred to these concerts, which also began to take place in Lithuania after the abolition of the press ban, as the first Song Festivals. Such claims were rightly refuted by choral music researchers – Anicetas Arminas, Vytautas Jakelaitis, Regimantas Gudelis – who acknowledged that these were only the beginnings of choral music and that the main features of the Song Festival are the mass participation of joint choirs, a pre-prepared programme and a Lithuanian repertoire. In 1924, the first Song Festival was organised in independent Lithuania. This epochal event brought together the scattered choirs and choirmasters, raised the idea of national unity, enriched the choirs' repertoire with new songs, laid the foundations for the establishment of a Lithuanian choir school and the formation of a national tradition of Song Festivals. More than a hundred years have passed since that celebration. In that time, a great deal of literature has appeared, ranging from informative reports in the periodical press to scientific books. The purpose of this article is to review and add to this literature. The paper uses the results of research on archival sources and historiography, as well as methods of comparative analysis and statistics.

KEYWORDS:

Song Festival, song,
choir, choirmaster,
chorister, programme,
Kaunas.

The first Song Festival in Lithuania and its ethnic lands took place on 23 and 25 August 1924. It could not take place on 24 August due to bad weather conditions – rain. This date should not be announced with a hyphen between the days, but with a comma or

the conjunction 'and'. The choral gatherings that took place before then, including those in Lithuania Minor, should be regarded as the beginnings or origins of the Song Festivals.

The programme of the Song Festival was not the same as the one announced by the organisers: Sasnauskas' song 'Kur bėga Šešupė' [Where the Šešupė River runs] was dropped; Čiurlionis' 'Šėriau žirgelį' [I fed a Horse] was played once, but not twice. Based on Žilevičius' remarks, the programme of the first day's celebration was enriched with Šimkus' song 'We are Lithuanians', performed by the joint choir of Panevėžys. Thus, 35 songs by 15 different Lithuanian composers (excluding the Lithuanian national anthem) were performed. Adding the 9 repeated numbers, a total of 44 choral works were performed.

Seventy-six choirs sent the organisers of the Song Festival accurate data on their singers. The sum of their members amounts to 3,060 participants, i.e., about 3,000 choir members, as announced in many information reports. If we add a choir from Klaipėda, which did not appear on the lists because it did not participate in united choir, we can say that there were 77 choirs at the festival.

When claiming one or another number of spectators at the Song Festival, it should be stated which data is used. It is advisable to use the number of tickets sold for the two-day concerts – around 20,000. If the figure of 50–60,000 spectators is mentioned, a note should be added to the effect that it was intended to accommodate this number of people, but due to the weather and other factors, it was not possible to do so.